

Hoe links is Emmanuel Macron?

Amandine Crespy

Hoogleraar politieke wetenschappen, CEVIPOL/Institut d'études européennes, ULB

(Vertaling: Jan Vermeersch)

Emmanuel Macron staat voor een immense opdracht als president. Hij heeft zowel in Frankrijk als in Europa grote verwachtingen gewekt. Maar er vallen vragen te stellen bij Macron als iemand van de linkerkant: zijn hervormingen op de arbeidsmarkt en de publieke sector zijn op erg liberale leest geschoeid, zijn democratische vernieuwing lijkt uiteindelijk nogal beperkt en ook op een 'ander Europa' met meer sociale regulering en ecologische duurzaamheid hoeven we niet meteen te rekenen.

27

De verkiezing van Emmanuel Macron als Franse president heeft voor een zucht van opluchting gezorgd in menige Europese hoofdstad en in de wereld. Na Donald Trump en Brexit, en het aantreden van Theresa May in het Verenigd Koninkrijk, is het spookbeeld van een extreemrechtse president geen werkelijkheid geworden. De commentatoren die er toe doen beschouwen hem wereldwijd als een jonge, ambitieuze en dynamische kerel, die in staat moet worden geacht om het oude Frankrijk, met zijn vele werklozen en zijn begrotingstekorten, te hervormen. En in Frankrijk zelf, leeft bij velen de hoop dat hij het vermolmd politieke systeem eens flink zal opschudden en nieuwe kansen zal bieden aan jonge (en minder jonge) Fransen die vandaag worden geconfronteerd met werkloosheid, toenemende ongelijkheid en afnemend geloof in zichzelf en in hun land.

Hoewel hij nooit lid is geweest van de Parti Socialiste, dankt Emmanuel Macron zijn politieke doorbraak aan François Hollande. Die gaf hem een kans als minister van Economie, tussen 2014 en 2016. Macron wist zich te profileren als een progressieve hervormingsgezinde man die kansen wil scheppen voor iedereen, die ijvert voor een ander energiebeleid en ook het democratische bestel op een andere leest wil schoeien. Toch is niet iedereen in Frankrijk even enthousiast over hem. Het programma waarmee hij naar de presidentsverkiezingen trok, verschilde bijvoorbeeld hemelsbreed van dat van Benoît Hamon, de kandidaat van de linkervleugel van de PS bij die verkiezingen. En ook

de zeven miljoen kiezers van Jean-Luc Mélenchon, het kopstuk van de extreemlinkse beweging *La France insoumise*, kunnen zijn opvattingen niet smaken en beschouwen hem als het vleesgeworden symbool van het neoliberale systeem dat de Fransen al zoveel onheil heeft gebracht. Meerdere vakbonden maken zich op voor een 'sociale veldslag' als Macron met de eerste maatregelen van zijn presidentschap uitpakt.

De hamvraag is bijgevolg of we Macron al dan niet als een hervormer kunnen beschouwen, als iemand van de linkerszijde die opkomt voor sociale rechtvaardigheid en democratische vernieuwing en ook de ecologische uitdagingen ernstig neemt.

NOCH LINKS, NOCH RECHTS

Anders dan andere hervormers die uit een links nest kwamen - we denken aan Tony Blair, Gerhard Schröder en recentelijk Matteo Renzi - heeft Emmanuel Macron nooit blijk gegeven van enige ambitie om de linkerszijde van binnenuit te vernieuwen en een meer liberale koers te laten varen. Hoewel hij soms vaagweg als een 'sociaaldemocraat' wordt bestempeld, die door Michel Rocard en Jacques Delors zou zijn geïnspireerd, is hij er altijd van uitgegaan dat zowel de linkse als de rechtse regeringspartijen - de Parti Socialiste en Les Républicains - geen lang leven zouden zijn beschoren en uiteen zouden vallen. Hij heeft daar uiteindelijk ook zelf toe bijgedragen, en meegewerkt aan hun vernietiging, door zijn eigen politieke partij op te richten, *En Marche*, waarin de rechtervleugel van de PS en de linkervleugel van Les Républicains, en het centrum, elkaar hebben gevonden. In een land waar de links-rechts tegenstelling zeer bepalend is geweest voor het politieke landschap, leek dit een gevaarlijke gok. Te meer daar het Franse kiesstelsel - een meerderheidssysteem - er voor zorgde dat politieke centrumbewegingen binnen de kortste keren werden doodgeknepen.

28

Emmanuel Macron heeft echter begrepen dat zowel de linkse als de rechtse regeringspartijen zoveel geloofwaardigheid hebben verloren, en zoveel politieke onmacht hebben geëtaleerd, om van de corruptie maar te zwijgen, dat hij een massa (van hun) kiezers kon bijeenbrengen die zich niet herkenden in de socialistische revolutie van Jean-Luc Mélenchon of in de nationalistische revolutie van Marine Le Pen. Hij wist perfect in te spelen op de nieuwe breuklijn in de samenleving, tussen de 'winnaars' en de 'verliezers' van de mondialisering. Hij ging in tegen het discours van zij die vinden dat de Fransen moeten terugplooiën op zichzelf en op de natie, en gaf aan dat er geen andere weg is dan zich open te stellen voor Europa en de wereld.

Nu links is weggevaagd, heeft Emmanuel Macron een rechtse eerste minister, Edouard Philippe, benoemd. Ook zijn alle 'economische portefeuilles terechtgekomen bij mensen die hun strepen hebben verdiend aan de rechterzijde. Het zal nu afhangen van de uitslag van de wetgevende verkiezingen, die op 11 en 18 juni plaatsvonden, welke richting Macron gaat uitgaan.

MODERNISEREN OP LIBERALE WIJZE

Voor de nieuwe Franse president die economische en sociale hervormingen wil doorvoeren, geldt de

Scandinavische sociaaldemocratie (en de recente maatregelen die zij heeft genomen) als een voorbeeld. Dit gezegd zijnde, hoeft men er niet aan te twifelen dat hij een beleid gaat voeren dat niet alleen haaks staat op de traditionele politieke en ideologische opvattingen van de linkerkant, maar ook komaf zal maken met sommige instellingen van weleer.

De hervorming van de Franse arbeidswetgeving is in dat verband zonder meer de meest delicate operatie. Emmanuel Macron wil meer flexibiliteit inzake werktijden, en de weg daar naar toe loopt volgens hem niet via interprofessionele of sectorale akkoorden, maar via 'gedecentraliseerde' cao's en onderhandelingen op het niveau van het bedrijf over overuren, vergoedingen, enzovoort. Meer flexibiliteit moet wel vergezeld gaan van meer rechten, en met name zouden alle werknemers - en dus niet alleen loontrekkenden, maar ook zelfstandigen, landbouwers, enzovoort - van werkloosheidsuitkeringen moeten kunnen genieten. Dé vraag is vanzelfsprekend of de beloofde bestaanszekerheid ook kan worden gegarandeerd, in een wereld waarin werktrajecten alsmaar meer flexibel worden ingevuld. Emmanuel Macron heeft zich overigens een fel voorstander getoond van het 'Uber'-model, waarbij kleine ondernemers die het niet te nauw nemen met de sociale bescherming voor oneerlijke concurrentie zorgen. Deregulering dus.

Tweede liberale beleidsmaatregel: het schrappen van 120.000 banen in de publieke sector. De onderwijsinstellingen zouden daarbij gespaard blijven, maar anderzijds wil Emmanuel Macron wel dat zij, onder andere op het vlak van rekrutering, meer zichzelf gaan beredderen. Dat voornemen roept dan weer weerstand op bij de vakbonden, die niet willen dat scholen gaan wedijveren om (de beste) leerkrachten binnen te halen, want dat zou de bestaande ongelijkheden tussen de wijken nog doen toenemen.

Emmanuel Macron maakt zich dus klaar om een liberale ommezwaai te maken, waarvan sommigen menen dat zij al veel eerder had moeten plaatsvinden en anderen bang waren dat zij er allang zat aan te komen. Het valt vandaag niet te voorspellen of daarmee een positieve dynamiek kan worden gecreëerd, dan wel of de bestaanszekerheid van nog meer mensen in gevaar zal worden gebracht en de sociale ongelijkheid zal toenemen, zoals het geval was in andere Europese landen.

BEPERKTE DEMOCRATISCHE VERNIEUWING

Het politieke succes van Emmanuel Macron heeft vooral te maken met de wens van veel Fransen om de politiek eens goed op te schudden. Toch behoort Macron niet tot diegenen die ter linkerkant hebben geijverd om een Zesde Republiek in het leven te roepen en op die manier een einde te maken aan de 'presidentiële monarchie' (met een sterke machtsconcentratie in het Elysée).

En Marche ijvert voor democratische vernieuwing op drie niveaus. *Een*. De bezem moet door het politiek personeel, om plaats te maken voor mensen uit de civiele samenleving. Zo prijken op de kandidatenlijsten voor de wetgevende verkiezingen heel wat mensen die nooit eerder een belangrijk politiek mandaat hebben bekleed; hetzelfde geldt voor sommige ministerposten. *Twee*. Emmanuel

Macron wil dat de nieuw verkozen parlementsleden een vlekkeloze reputatie hebben, zowel op fiscaal vlak als bij de uitoefening van hun mandaat. Politici moeten onkreukbaar zijn. *Drie*. Politiek moet een bedrijf zijn met evenveel mannen als vrouwen. Dat bleek al meteen uit de samenstelling van de nieuwe regering: elf mannen en elf vrouwen.

Het programma van Emmanuel Macron bevat ook nog andere maatregelen die de democratische vernieuwing gestalte moeten geven, zoals de beperking in de tijd van politieke mandaten, een verbod voor parlementsleden om hun mandaat te combineren met het bekleden van adviseursfuncties, een betere evaluatie van het parlementaire werk en, op gemeentelijk vlak, de mogelijkheid voor burgers om te participeren in het beleid door hen een fractie van het budget te laten beheren.

Het zijn allemaal positieve voorstellen, maar de vraag is wat zij in de praktijk zullen betekenen. Veel van Emmanuel Macrons naaste medewerkers hebben, zoals hij zelf, hun opleiding genoten aan de Ecole Nationale d'Administration (ENA), die heilige plek die al decennialang de broedplaats is van hoge ambtenaren, technocraten en toppolitici, hetgeen toch een beetje in tegenspraak is met het 'anti-systeem' discours van de kandidaat Macron tijdens de campagne. Als men bovendien het profiel van veel kandidaten voor de recente wetgevende verkiezingen natrekt, zoals meerdere waarnemers intussen hebben gedaan, dan stelt men vast dat het Frankrijk van Macron vooral wordt bevolkt door 'welstellende' mensen en 'winnaars'. Waarbij men zich afvraagt in welke mate zij zich zullen ontpopen als de spreekbuis van hen die niet meer in het stemlokaal opdagen of vinden dat hun belangen niet langer behartigd worden in het huidige politieke systeem. Het antwoord op die vraag moeten we voorlopig schuldig blijven.

30

EUROPA: MORE OF THE SAME

Emmanuel Macron heeft zeker de moed gehad om in de campagne weerwerk te bieden aan eurosceptici van allerlei slag. Hij heeft zich ondubbelzinnig voor Europa uitgesproken. Toch dromen veel Fransen van 'een ander Europa': zij vinden dat het beleid van de Europese Unie in hoge mate verantwoordelijk is voor de oplopende werkloosheid en de ontrafeling van het industriële weefsel van Frankrijk, om nog niet te spreken van de toenemende concurrentie tussen de bedrijven en de arbeiders onderling. De euro wordt door velen gezien als een blok aan het been. Zij verhindert dat er soeverein monetaire en budgettaire beslissingen worden genomen.

Over al die kwesties hoort men Emmanuel Macron niet. Hij is niet van plan om de economie op een nieuwe leest te schoeien. De hervormingen die hij voorstelt zijn niet meer dan wat gerommel in de marge. Met sommige van die voorstellen, zoals de herziening van de detacheringsrichtlijn of een grotere waakzaamheid met betrekking tot controversiële onderdelen van vrijhandelsverdragen, zal hij de torenhoge verwachtingen inzake meer sociale regulering en ecologische duurzaamheid nooit helemaal kunnen inlossen.

Zijn voorstellen om de eurozone een eigen, gemeenschappelijk budget te geven en de Europarlementariërs uit de eurolanden apart te laten bijeenkomen in een eurozone-parlement, zijn bijzonder ambitieus, maar de doelstellingen zijn nog onduidelijk. Met het oprichten van een eurozone-parle-

ment is een grotere betrokkenheid bij de Europese besluitvorming van de nationale verkozenen natuurlijk niet geregeld. Bovendien heeft de onvermijdelijke Wolfgang Schäuble, de Duitse minister van Economische Zaken, al laten verstaan dat voor een dergelijk parlement alleen een raadgevende rol is weggelegd. En daarnaast heeft Schäuble ook al aangegeven dat een eigen budget voor de eurozone er alleen komt om middelen te genereren om eventueel meer te investeren. Je kan er echter donder op zeggen dat de Duitse regering slechts zal instemmen met meer middelen (voor het Europese niveau) als daar ook een strakke budgettaire en financiële discipline tegenover staat.

Ten slotte is Emmanuel Macron ook gewonnen voor de idee van 'burgerconventies', om de publieke betrokkenheid bij de EU te vergroten. Die zouden moeten uitmonden in 'een project dat kan worden goedgekeurd door al die landen die het wensen'. Dat lijkt ons geen idee dat de Europese regeringsleiders zeer genegen zullen zijn, want hoe kunnen zij zich in hemelsnaam engageren om cruciale beslissingen inzake Europese politiek te laten afhangen van dergelijke burgerconventies. Mochten die er al komen, dan is het risico reëel dat zij niet meer zijn dan een democratisch trucje of, in het beste geval, een communicatieoefening.

Conclusie: linkse kiezers en verliezers van de mondialisering zijn allesbehalve gecharmeerd door de Europese opvattingen van Emmanuel Macron. Indien hij er niet in slaagt om die verwachtingen enigszins in te lossen en het *status quo* te doorbreken, of erger nog, indien zijn politiek voor nog meer ongelijkheid zou zorgen, dan krijgen Frankrijk en wellicht ook andere landen in de Europese Unie vroeg of laat te maken met een uitgesproken reactionair beleid.